

ชื่อยาของของไทยตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์

Ethnosemantic Study of Thai Herbal Liquor Names

¹นลวิช เขียวพุ่มพวง และ ²ปนัดดา ฤกษ์เปลี่ยน

¹Noltavich Keiwpoompung and ²Panadda Rerakplian

ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Department of Thai, Faculty of Humanities, Chiang Mai University, Thailand

E-mail: ¹noltavich@gmail.com, ²panadda.boon@cmu.ac.th

Received June 25, 2023; Revised August 15, 2023; Accepted August 30, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายของชื่อยาของของไทย และเพื่อศึกษามโนทัศน์ของคนไทยที่สะท้อนผ่านการตั้งชื่อยาของเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แนวคิดวรรณศาสตร์ชาติพันธุ์เป็นกรอบการวิจัย กลุ่มตัวอย่างคือผู้ผลิตและจัดจำหน่ายยาของในพื้นที่ต่าง ๆ จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำเสนอในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ชื่อและความหมายของชื่อยาของของไทย สามารถจำแนกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่ตั้งชื่อตามสรรพคุณของยาของ จำนวน 44 ชนิด กลุ่มที่ตั้งชื่อยาของตามการนำไปใช้ ได้แก่ เพื่อบำรุงร่างกาย 21 ชนิด เพื่อใช้รักษาโรค 19 ชนิด และกลุ่มที่ตั้งชื่อจากส่วนผสมหลักของยาของจำนวน 12 ชนิด นอกจากนั้นการตั้งชื่อยาของยังสะท้อนมโนทัศน์ของคนไทยในด้านต่าง ๆ ได้แก่ สะท้อนให้เห็นทัศนคติด้านลบต่อเรื่องเพศในสังคมไทย เช่น ยาของเตี้ยพัง ยาของผู้เฒ่าเตี้ยหัก นอกจากนั้นยังสะท้อนให้เห็นการตั้งชื่อยาของที่ใช้สำหรับบำรุงร่างกายตั้งชื่อในลักษณะคำร่ำนุ เช่น ยาของมังกรผงาด ยาของโคไม้รู้ลุ่ม และสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมการบริโภคยาของในเพศชายเพื่อบำรุงร่างกายและสมรรถภาพทางเพศ เพศหญิงนิยมบริโภคยาของเพื่อการรักษาโรค

คำสำคัญ: วรรณศาสตร์ชาติพันธุ์; ชื่อยาของของไทย; มโนทัศน์ของคนไทย

Abstract

This article aimed to study the meaning of Thai herbal liquor and the concepts of Thai people reflected in naming Thai herbal liquor. This qualitative research employed an ethnosemantic study as the framework. The participants in the research were a total of 15 producers and sellers of Thai herbal liquor from different areas. The research tool was an interview, and the data analysis and findings were descriptively written.

The results indicated that the names and meanings of Thai herbal liquor could be classified into three groups. 44 names of Thai herbal liquor in the first group were named according to their properties. 21 names and 19 names of Thai herbal liquor in the second group were named according to their intentional uses: to nourish the body and treat diseases, respectively. The 12 names of Thai herbal liquor in the last group were named according to the main ingredients. In addition, naming Thai herbal liquor reflected the concepts of Thai people, which were the attitudes towards sexuality in Thai society, the way of naming Thai herbal liquor with the use of euphemism, and the consumption of Thai herbal liquor by Thai males and females who had different personal uses of the liquor.

Keywords: Ethnosemantic Study; Thai Herbal Liquor Names; Concepts of Thai people

บทนำ

มนุษย์สมัยโบราณรู้จักใช้ประโยชน์จากสมุนไพร โดยนำสมุนไพรมาใช้เพื่อรักษาโรคหรือบำรุงร่างกายก่อนที่จะมีการรักษาโรคด้วยวิธีการแพทย์แผนปัจจุบัน ยาต้องเป็นยาสมุนไพรตำรับโบราณประเภทหนึ่งที่อยู่คู่สังคมไทยมาอย่างช้านาน สอดคล้องกับหลักฐานในตำราแพทยศาสตร์สงเคราะห์ (2542) ที่กล่าวถึงวิธีการปรุงยาของไทย 24 วิธี ยาต้องนับเป็นหนึ่งในวิธีการปรุงยาที่ปรากฏในตำราดังกล่าว ยาต้องมีลักษณะการปรุงยาโดยนำสมุนไพรต่าง ๆ มาดองด้วยสารละลายออกฤทธิ์ตามสรรพคุณของสมุนไพรที่นำมาดองยา เมื่อเวลาผ่านไปองค์ความรู้เหล่านั้นได้ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งจากภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวบ้านพัฒนาไปเป็นภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนโบราณ จึงกล่าวได้ว่ายาต้องอยู่คู่กับสังคมและคนไทยมาอย่างช้านาน

ปัจจุบันยาต้องมีสถานภาพและบทบาทที่หลากหลายต่อสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นมิติทางด้านการแพทย์และมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม แต่สิ่งที่น่าสนใจนอกเหนือจากบทบาทของยาต่อสังคมไทย คือชื่อของยาต้องแต่ละชนิด จากการรวบรวมข้อมูลชื่อยาต้องเบื้องต้นทำให้ผู้วิจัยพบว่า ยาต้องสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทตามการนำไปใช้ ได้แก่ ยาต้องสำหรับบำรุงร่างกาย และยาต้องสำหรับรักษาโรค หากพิจารณาชื่อของยาต้องแต่ละชนิดก็จะพบอีกว่าชื่อยาต้องสำหรับบำรุงร่างกายจะ

มีวิธีการตั้งชื่อโดยเลี่ยงการใช้คำที่สื่อความหมายโดยตรง ตัวอย่างเช่น สูตรม้ากระต๊อบโรง ตั้งชื่อตามตัวยาสุมุนไพร ม้ากระต๊อบโรงซึ่งมีสรรพคุณช่วยในการบำรุงกำลัง แก้ปวดเมื่อยตามร่างกายทำให้ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ เป็นที่นิยมอย่างมากในการนำมาทำยาตอง และสามารถนำมาใช้รักษาได้ทั้งต้นตั้งแต่เถาไปจนถึงเนื้อไม้ สูตรโตไม้รู้ลัม ตั้งชื่อตามพืชชนิดหนึ่งที่เมื่อถูกเหยียบหรือทับ ก็จะกลับตั้งขึ้นมาใหม่ได้เหมือนเดิมตามชื่อ นอกจากนั้นสุมุนไพรชนิดนี้ยังมีสรรพคุณช่วยเสริมสมรรถภาพทางเพศ ช่วยบำรุงเส้นเอ็น บำรุงกล้ามเนื้อช่วยให้รู้สึกกระชุ่มกระชวย สามารถนำมาใช้รักษาได้ทั้งราก ใบ และลำต้น สูตรกำลังช้างสาร ตั้งชื่อตามสุมุนไพรที่มีสรรพคุณช่วยเสริมสมรรถภาพทางเพศ ชะลอความแก่ก่อนวัย เพิ่มความแข็งแรงของหลอดเลือด เพิ่มการไหลเวียนเลือดให้ดียิ่งขึ้น และช่วยกระตุ้นการสร้างฮอร์โมนเพศชายเป็นการตั้งชื่อเปรียบเทียบกับช้างที่มีกำลังมาก ตัวอย่างข้างต้นตั้งชื่อในลักษณะเปรียบเทียบและเมื่อเปรียบเทียบกับชื่อยาตองประเภทยารักษาโรค ผู้วิจัยพบความแตกต่างกันอย่างชัดเจน เนื่องจากการตั้งชื่อยาตองในกลุ่มนี้จะตั้งเพื่อสื่อความหมายอย่างชัดเจน เช่น ยาตองขับโลหิต ยาตองสำหรับโลหิตแห้งแล้ง ยาตองขับเลือดเก่า ยาไฟทองดับ เป็นต้น ชื่อยาตองแต่ละชนิดสะท้อนให้เห็นถึงนัยทางสังคมบางประการ ตัวอย่างเช่น ยาตองโตไม้รู้ลัม ฐานข้อมูลเครื่องยาสมุนไพร (คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ออนไลน์) กล่าวถึงสรรพคุณว่า เป็นยาบำรุงกำลัง และเพิ่มสมรรถภาพทางเพศได้นิยมใช้ในเพศชาย หรือยาตองสาวน้อยร้อยฝั้ว (ณัฐฐิรา กาญจนศิลป์, 2565) กล่าวว่า เป็นสุมุนไพรสำหรับสตรีโดยเฉพาะ ช่วยในการกระตุ้นฮอร์โมนเพศหญิง ทำให้รู้สึกคึกคัก กระปรี้กระเป่า โดยจะนิยมนำรากของมาทำเป็นยาตอง จากตัวอย่างข้างต้นทำให้เห็นว่าการตั้งชื่อยาตองของไทย ที่เป็นการตั้งชื่อจากคนในสังคมไทย จะตั้งชื่อตามสรรพคุณและการนำไปใช้ แต่จะหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงเรื่องเพศ เพราะคนในสังคมไทยส่วนใหญ่เห็นว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องที่ไม่สามารถพูดกันได้อย่างเปิดเผย

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การศึกษาเรื่องเกี่ยวกับยาตองมักเป็นการศึกษาด้านยาสมุนไพร ด้านพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน เช่น สันติ วัฒนฐานะ (2541) ศึกษาเรื่อง การศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของสุมุนไพรที่ใช้ทำยาตองเหล่านี้นในภาคเหนือของประเทศไทย ด้านการแพทย์ และด้านสังคมและวัฒนธรรม อมรา บาลยอ (2548) ศึกษาเรื่อง ยาตองเหล่านี้นในมิติการแพทย์ สังคม และวัฒนธรรม ส่วนการศึกษาด้านภาษา ยังขาดการศึกษาวิเคราะห์ชื่อยาตองซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ และหากพิจารณาตามแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ ซึ่ง อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2549, น.74) กล่าวว่าไว้ว่า เป็นการศึกษารากฐานของกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่ง เพื่อให้เข้าใจระบบความคิด และค่านิยมของกลุ่มชนนั้น ๆ เพราะเชื่อว่าภาษาเป็นเครื่องสะท้อนความรู้สึกนึกคิดและการมองโลกของผู้พูด ชื่อยาตองของไทยก็สามารถสะท้อนค่านิยม ความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ หรือวัฒนธรรมจากชื่อที่ปรากฏได้

ดังนั้น การวิเคราะห์ชื่อยาตองของไทยจึงมีความน่าสนใจเพราะผลการศึกษาจะนำไปสู่ความเข้าใจวิถีคิด โลกทัศน์ของคนในสังคมไทยที่สะท้อนผ่านการตั้งชื่อยาตอง โดยใช้วิธีการทางอรรถศาสตร์

ชาติพันธุ์ เพราะเป็นวิธีที่แสดงมโนทัศน์ของคนไทยให้เห็นถึงระบบความรู้ ความคิด ค่านิยม และทัศนคติของคนในวัฒนธรรม และนำความรู้มาเผยแพร่อย่างเป็นระบบ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมายของชื่อยาตองไทย
2. เพื่อศึกษามโนทัศน์ของคนไทยที่สะท้อนผ่านการตั้งชื่อยาตอง

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์

อัญชลี สิงห์น้อย (2552) กล่าวว่า เฟรด (Frake, 1961) เป็นผู้ริเริ่มนำแนวทางการศึกษาวัฒนธรรมโดยการวิเคราะห์ผ่านภาษา โดยเฟรด มองว่าการที่เราศึกษาคำในวัฒนธรรมใด ๆ ก็ตาม นอกจากการเก็บข้อมูลภาษาเพื่อที่เราจะได้ทราบความหมายของคำนั้นโดยเทียบกับภาษาของเราแล้ว เรายังสามารถทราบถึงการมีหรือไม่มีของสิ่งต่าง ๆ ในแต่ละวัฒนธรรมได้ เพราะคำเหล่านั้นจะเป็นตัวบอกให้เราทราบว่าคนในแต่ละวัฒนธรรมมองเห็นความสำคัญ และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่มีรอบตัวของเขาอย่างไร

นอกจากนี้เฟรด (Frake, 1961 อ้างใน อัญชลี สิงห์น้อย, 2552) ยังชี้ให้เห็นว่าการที่คนในแต่ละสังคมมีการแจกแจงสิ่งต่าง ๆ แตกต่างกันทำให้คนเหล่านั้นมีการจัดประเภทของสิ่งต่าง ๆ แตกต่างกันไปด้วย ดังนั้นการศึกษาระบบคำจึงสามารถแสดงให้เห็นถึงความคิด ความเข้าใจโลก รวมถึงประสบการณ์ในการจำแนกคุณสมบัติของประเภทของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งจะแสดงให้เห็นโดยการสื่อสารทางภาษา โดยคุณสมบัติที่คนในสังคมเห็นความสำคัญในการแยกความแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ ได้นั้น จะต้องมีการสื่อสารบ่อยครั้ง และการที่เราจะสามารถเข้าใจถึงระบบคำได้นั้น เราต้องทราบว่ากลุ่มคนเหล่านั้นมีคำและมีการจัดประเภทของคำต่าง ๆ โดยที่ประเภทของคำเหล่านั้นมีคุณสมบัติร่วมกันหรือมีความแตกต่างกันอย่างไรตามโครงสร้างของการจัดลำดับชั้น (taxonomy) ซึ่งเฟรดเชื่อว่าเป็นโครงสร้างที่สามารถแสดงให้เห็นถึง ความคิดของคนในสังคมนั้นได้ เนื่องจากระบบการจัดลำดับชั้นเป็นการจัดประเภทของสิ่งต่าง ๆ ในรูปแบบของโครงสร้างที่ชัดเจน กล่าวคือจะมีประเภท (category) และประเภทย่อย (subcategory) โดยประเภทย่อยจะถูกแสดงตามแนวตั้ง และประเภทที่ต่างกันจะถูกแสดงในแนวนอน โดยสิ่งใด ๆ ที่จะถูกจัดให้เป็นประเภทย่อยหรือประเภทที่ต่างกันตามโครงสร้างของการจัดลำดับชั้น ย่อมขึ้นอยู่กับบริบททางวัฒนธรรมเป็นสำคัญ

เฟรด (Frake, 1961 อ้างใน อัญชลี สิงห์น้อย, 2552) ยังได้กล่าวอีกว่า ในการสร้างระบบการจัดลำดับชั้นในสถานการณ์หนึ่งนั้นอาจทำได้ด้วยการถามคำถามในแบบที่ให้ผู้บอกภาษาเติมคำในช่องว่าง เช่น การเติมคำในประโยค “ช่วยหยิบ (พาย)” ที่เคาน์เตอร์ขายพายในร้านอาหารแห่งหนึ่ง ลูกค้านักต้องการให้คนขายหยิบพายแอปเปิล แต่คนขายกลับหยิบพายเชอร์รี่มาให้ลูกค้าจึงไม่เอาและต้อง

บอกคนขายให้ช่วยหยิบพายแอปเปิลมาให้อีกครั้ง ในสถานการณ์นี้จะเห็นได้ว่าทั้งพายแอปเปิล และพายเชอร์รี่ล้วนเป็นประเภทหนึ่งของพาย แต่พายทั้งสองเป็นพายต่างชนิดกัน นอกจากนี้เราอาจถามคำถามในลักษณะของการแจกแจงต่อไปว่า “Is x a kind of y?” เช่น คนขายพายอาจถามลูกค้าว่า ต้องการพายชนิดไหนอีก ในการถามเช่นนี้ลูกค้าอาจบอกว่าเอาอันที่มีชื่อว่า “a” ที่เห็นในเมนู แต่คนขายกลับบอกว่าอาหารชื่อ “a” นี้ไม่ใช่พาย แต่เป็นแฮมเบอร์เกอร์ ดังนั้นจากตัวอย่างการถามคำถามเหล่านี้เราจึงทราบว่าพาย และแฮมเบอร์เกอร์เป็นอาหารแต่เป็นอาหารต่างชนิดกัน โดยอาจเขียนให้เห็นได้ชัดเจนด้วยการใช้โครงสร้างของการจัดลำดับชั้นดังนี้

อาหาร	
พาย	แฮมเบอร์เกอร์
พายแอปเปิล	พายเชอร์รี่

จากการจัดลำดับชั้นข้างต้นจะเห็นได้ว่าทั้งพายและแฮมเบอร์เกอร์ล้วนเป็นประเภทหนึ่งของอาหารซึ่งจะถูกเรียงลงมาจากราคาอาหารตามแนวตั้ง แต่จะเห็นได้ชัดเจนว่าอาหารทั้งสองอย่างจะถูกเรียงกันไปตามแนวนอนเป็นอาหารต่างชนิดกัน และการที่อาหารทั้งสองชนิดมีความแตกต่างกันนั้นเนื่องจากอาหารแต่ละชนิดมีคุณสมบัติบางอย่างที่คนในสังคมเห็นว่าสำคัญที่ให้เกิดความแตกต่างขึ้นได้ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2549) ได้สรุปหลักการสำคัญที่ใช้ในการวิเคราะห์อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์มีดังนี้

1. คำในภาษาเป็นตัวแทนของมโนทัศน์ ดังนั้นการวิเคราะห์คำทำให้เห็นและเข้าใจมโนทัศน์ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจระบบความรู้ ความคิดและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาได้
2. ข้อมูลที่ใช้ต้องได้มาอย่างธรรมชาติและเป็นวัตถุวิสัย
3. เน้นการวิเคราะห์ความหมายของคำ
4. ผู้วิเคราะห์ต้องใช้วิธีการเป็นวิทยาศาสตร์ที่สามารถตรวจสอบได้
5. เป้าหมายของการวิเคราะห์คือการตีแผ่ความรู้จากมุมมองของชาวบ้านไม่ใช่จากมุมมองของผู้วิเคราะห์

ด้วยเหตุที่ชื่อสามารถสะท้อนค่านิยม ความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ หรือวัฒนธรรมของคนในสังคมได้ ดังนั้นในปัจจุบันจึงมีผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับการตั้งชื่อไว้หลากหลาย เช่น ปานทิพย์ มหาไตรภพ (2545) ศึกษาเรื่อง นามสกุลพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์, พิจิตรา พาณิชยกุล (2547) ศึกษาเรื่อง การศึกษาชื่อและระบบการทอขึ้นมัดหมี่ดั้งเดิมของคนไทพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์, ปิยลักษณ์ อุปนิสากร (2549) ศึกษาเรื่อง การศึกษาชื่อทามวยไทยตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์, กฤติกา ชูผล (2554) ศึกษาเรื่อง ชื่อเรือประมงในจังหวัดสมุทรสงคราม : การศึกษาตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ เป็นต้น

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดประชากรตัวอย่าง 2 กลุ่มได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่จากกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข จำนวน 1 คน และ 2) ผู้ผลิตและจัดจำหน่ายยาตองในจังหวัดต่าง ๆ จำนวน 15 คน โดยกลุ่มนี้จะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอ้างอิงด้วยบุคคลและผู้เชี่ยวชาญ (Snowball Sampling) โดยการสุ่มเลือกตัวอย่างมา 1 คน จากนั้นผู้ที่ได้รับการเลือกก็ทำการเสนอหรือคัดเลือกผู้ที่มีลักษณะใกล้เคียงตามความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์โดยแบ่งออกเป็น 2 ชุดได้แก่ แบบสัมภาษณ์สำหรับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐและแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ผลิตและจัดจำหน่ายยาตอง

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่จากกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข จำนวน 1 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ได้กำหนดแนวคำถามไว้

สัมภาษณ์ผู้ผลิตและจัดจำหน่ายยาตองในจังหวัดต่าง ๆ โดยใช้ทั้งการสัมภาษณ์โดยการลงพื้นที่และสัมภาษณ์ผ่านระบบออนไลน์ ทางแอปพลิเคชัน Zoom โดยสุ่มตัวอย่างแบบอ้างอิงด้วยบุคคลและผู้เชี่ยวชาญ (Snowball Sampling) โดยการสุ่มเลือกตัวอย่างมา 1 คน โดยเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1 ผู้วิจัยจะพิจารณาจากความชำนาญในการประกอบอาชีพผลิตผลจัดจำหน่ายยาตองมีความรู้และเข้าใจชื่อของยาตองแต่ละสูตรดี ซึ่งอาจจะเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพในจังหวัดเชียงใหม่ โดยเกณฑ์ที่จะแจ้งให้ผู้วิจัยคัดเลือกก็มีลักษณะคล้ายกับเกณฑ์ที่ผู้วิจัยคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1 โดยใช้การโทรศัพท์สอบถามความสมัครใจที่จะตอบแบบสัมภาษณ์ในเบื้องต้น ก่อนเริ่มต้นการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้จัดเตรียมแนวคำถามไว้ล่วงหน้าและในการสัมภาษณ์จะใช้คำถามแบบเป็นธรรมชาติและเป็นกันเองด้วยภาษาไทยมาตรฐาน

4. จริยธรรมในคน

การวิจัยเรื่องชื่อยาตองของไทยตามแนวบรรณศาสตร์ชาติพันธุ์ได้รับการรับรองจริยธรรมการทำวิจัยในคน ตามมติของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2566 รหัสโครงการคือ CMUREC 66 / 059

ผลการวิจัย

1. ชื่อและความหมายของชื่อยาตองไทย

จากการศึกษาพบว่าชื่อยาตองความหมายของชื่อยาตองไทยสามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่

1.1) กลุ่มที่ตั้งชื่อตามสรรพคุณของยาต้องมีลักษณะการตั้งชื่อยาต้องในลักษณะนี้พบมากที่สุดจำนวน 44 ชื่อ โดยเป็นการตั้งชื่อยาต้องที่อิงตามสรรพคุณของยาต้องเป็นหลัก นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์ในกลุ่มความหมายนี้ยังพบว่าชื่อยาต้องจะเชื่อมโยงกับเรื่องทางเพศ ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1¹ เฒ่าปล้ำช้าง หมายความว่า ยาต้องที่ใช้สำหรับบำรุงร่างกายให้มีกำลังแข็งแรงสมบูรณ์ จากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตและจำหน่ายยาต้องทำให้ทราบว่ายาต้องชนิดนี้เป็นยาต้องใช้สำหรับเพศชาย การตั้งชื่อมีการเปรียบเทียบว่าหากบริโภคยาต้องชนิดนี้แม้ว่าจะมีอายุมากแต่ก็ทำให้มีแรงเยอะ ซึ่งเลือกใช้คำว่า “เฒ่า” ที่มีกำลังมากจนสามารถ “ปล้ำ” ซึ่งหมายถึงการใช้กำลังปลุกปล้ำกับ “ช้าง” ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ได้

ตัวอย่างที่ 2 น้องเมียสะอื้น หมายความว่า ยาต้องที่ใช้สำหรับแก้ปวดเมื่อยตามร่างกาย และมีสรรพคุณเพิ่มสมรรถภาพทางเพศ ยาต้องชนิดนี้ใช้สำหรับเพศชาย โดยมีการเปรียบเทียบว่าหากบริโภคยาต้องชนิดนี้จะมีร่างกายที่แข็งแรง และมีความต้องการทางเพศ ทำให้มีแรงมีเพศสัมพันธ์อย่างหนัก โดยใช้คำว่า “น้องเมีย” ซึ่งเป็นเพศหญิง จะต้องร้องไห้ โดยใช้คำว่า “สะอื้น”

ตัวอย่างที่ 3 มังกรผงาด หมายความว่า ยาต้องที่ใช้สำหรับบำรุงร่างกาย แก้อาการเบื่ออาหาร ช่วยเพิ่มน้ำหนักสำหรับผู้ที่มีน้ำหนักน้อย หรืออาจใช้ในกรณีที่ไม่มีความแข็งแรง สามารถบริโภคยาต้องชนิดนี้เพื่อแก้อาการดังกล่าวข้างต้น โดยมีการเปรียบเทียบว่าจะมีแรงมากเหมือนกับ “มังกร” ที่มีกำลังมาก และใช้คำว่า “ผงาด” หมายถึงจะมีพลังมากอยู่ตลอดเวลา

ตัวอย่างที่ 4 สาวน้อยตกเตียง หมายความว่า ยาต้องที่ใช้สำหรับบำรุงร่างกายในเพศหญิง มีสรรพคุณในการบำรุงกำลัง บำรุงเลือด และเพิ่มสมรรถภาพทางเพศในเพศหญิง การตั้งชื่อจึงการนำคำว่า “สาวน้อย” ซึ่งใช้แทนเพศหญิง ที่มีแรงและกำลังมากจนเผลอตัวไปชั่วขณะเปรียบได้กับอาการ “ตกเตียง”

ตัวอย่างที่ 5 กำลังราชสีห์ หมายความว่า ยาต้องที่ใช้สำหรับเพศชาย เป็นยาต้องที่มีสรรพคุณในด้านการบำรุงโลหิต และใช้บำรุงร่างกายได้ แต่จากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตและจำหน่ายยาต้องพบว่ายาต้องชนิดนี้ห้ามใช้ในเด็กและสตรีมีครรภ์ ส่วนการตั้งชื่อมีการใช้คำว่า “กำลัง” เปรียบได้แรงของ “ราชสีห์” หรือสิงโตซึ่งเป็นสัตว์ที่มีกำลังมาก

1.2) กลุ่มที่ตั้งชื่อตามการนำยาต้องไปใช้มีลักษณะการตั้งชื่อยาต้องที่ตั้งขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการนำยาต้องไปใช้ และสามารถจำแนกชื่อยาต้องในกลุ่มนี้ออกได้เป็น 2 ประเภทย่อยตามการนำไปเพื่อใช้บำรุงร่างกายและเพื่อใช้รักษาโรค

1.2.1) การนำยาต้องไปเพื่อใช้บำรุงร่างกาย หมายถึง ยาต้องที่มีสรรพคุณในการทำใหัร่างกายให้อยู่ในสภาพที่ดี เช่น ร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง หรือบำรุงกำลัง โดยพบจำนวน 21 ชนิด ตัวอย่างเช่น

¹ ตัวอย่างที่ 1 – 18 เป็นชื่อยาต้องที่มีที่มาจากร้านจำหน่ายยาต้องในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย

ตัวอย่างที่ 6 คลายเส้น หมายความว่า ยาดองที่ใช้สำหรับผู้ที่ใช้แรงงานมีสรรพคุณในการบำรุงเส้นเอ็น แก้อาการอักเสบของกล้ามเนื้อ และยังสามารถทำให้เส้นเอ็นคลายตัว กล้ามเนื้อมีความยืดหยุ่นเพิ่มมากขึ้น การตั้งชื่อยาดองชนิดนี้ ตั้งชื่อตามการนำยาดองไปใช้คือใช้ตามวัตถุประสงค์คือการ “คลายเส้น”

ตัวอย่างที่ 7 บำรุงเลือดงาม หมายความว่า ยาดองที่ใช้สำหรับเพศหญิงเพื่อบำรุงเลือด ในที่นี้หมายถึงช่วยแก้ปวดประจำเดือน บรรเทาอาการแก้ปวดเมื่อยขณะมีประจำเดือน จากการสัมภาษณ์พบว่ายาดองชนิดนี้บางคนมีความเชื่อว่าจะสามารถช่วยชะลอความแก่ได้ การตั้งชื่อมีการใช้คำว่า “บำรุง” และกล่าวถึงส่วนที่จะไปบำรุงคือ “เลือด” และทำให้เลือดนั้น “งาม” มีความหมายถึงการช่วยบำรุงจากการปวดประจำเดือน

ตัวอย่างที่ 8 อายุวัฒนะ หมายความว่า ยาดองชนิดนี้มีสรรพคุณในการแก่วงเวียนศีรษะ ทำให้นอนหลับสบาย แก้อาการอ่อนเพลียและร่างกายซูบผอม และสามารถใช้ได้ทั้งเพศชายและเพศหญิง การตั้งชื่อยาดองมีการใช้คำว่า “อายุ” กับคำว่า “วัฒนะ” ซึ่งมีความหมายว่ายาที่กินแล้วทำให้มีอายุยืน ร่างกายแข็งแรง เป็นไปตามสรรพคุณของการนำยาดองไปใช้

ตัวอย่างที่ 9 ยาจำเริญ หมายความว่า ยาดองนี้มีสรรพคุณช่วยย่อยอาหาร และแก้คลื่นไส้จากการย่อยอาหารที่ผิดปกติ จากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตและจำหน่ายยาดองพบว่า สูตรของยาดองชนิดนี้พบว่ามีใช้มาตั้งแต่โบราณปรากฏครั้งแรกในคัมภีร์ธาตุพระนารายณ์ (2549) ยาดองชนิดนี้มีสรรพคุณโดยตรงเกี่ยวกับการรักษากรดไหลย้อน การตั้งชื่อว่า “จำเริญ” หรือ “เจริญ” น่าจะมีความหมายว่าทำให้เจริญอาหารกล่าวคือช่วยปรับสมดุลการบริโภคอาหารให้พอดี ไม่มากหรือน้อยเกินไป

ตัวอย่างที่ 10 ธาตุทั้งสี่ หมายความว่า ยาดองที่ใช้สำหรับบริโภคก่อนนอน ทำให้หลับสบาย ช่วยทำให้เจริญอาหาร และช่วยให้เลือดลมไหลเวียนได้ดีขึ้น ยาดองชนิดนี้จะมีรสฝาด และเค็มเพื่อเข้ารูปธาตุดิน ใช้รสเปรี้ยวเพื่อเข้ารูปธาตุน้ำ ใช้รสร้อนเพื่อเข้ารูปธาตุลม และใช้รสขมเพื่อเข้ารูปธาตุไฟ จึงได้ชื่อยาดอง “ธาตุทั้งสี่”

1.2.2) การนำไปเพื่อใช้รักษาโรค ในกลุ่มนี้มีความแตกต่างจากการบำรุงกำลัง เพราะยาดองในกลุ่มนี้จะใช้เพื่อการรักษาโรคภัย หรือความผิดปกติที่เกิดขึ้นกับร่างกาย โดยผู้วิจัยพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นยาดองสำหรับเพศหญิง พบจำนวน 19 ชนิด ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 11 ยาดองแก้เลือดเสีย หมายความว่า ยาดองสำหรับเพศหญิงที่มีปัญหาเกี่ยวกับประจำเดือน มีสรรพคุณบำรุงเลือดแก้ปัญหาประจำเดือนมาไม่ปกติ หรือมีบุตรยาก การตั้งชื่อจะพบว่าการใช้คำว่า “ยาดอง” และบอกวิธีการนำไปใช้เพื่อบำรุงร่างกายคือ “แก้เลือดเสีย”

ตัวอย่างที่ 12 ยาดองสำหรับอยู่ไฟไม่ได้ หมายความว่า ยาดองสำหรับเพศหญิงหลังคลอดบุตรที่ไม่สามารถอยู่ไฟได้ มีสรรพคุณขับลม ขับน้ำคาวปลา รัดมดลูกให้แห้ง แก้นางัว แก้อาการซูบผอม ทำให้อาการกลับมาแข็งแรงสมบูรณ์ ผิวพรรณงาม ยาดองชนิดนี้จะนิยมดองด้วยเหล้าขาว มีการตั้งชื่อโดยใช้คำว่า “ยาดอง” และบอกการนำไปใช้สำหรับสตรีหลังคลอดบุตรที่ “อยู่ไฟไม่ได้”

ตัวอย่างที่ 13 ยาดองสตรีเลือดลมสมบุรณ์ หมายความว่า ยาดองสำหรับสตรีใช้บำรุงเลือดให้ เลือดลมสมบุรณ์มีการใช้คำว่า “ยาดอง” ใช้สำหรับเพศหญิงการตั้งชื่อเลือกใช้คำว่า “สตรี” และบอก การนำไปใช้คือนำไปใช้เพื่อทำให้ “เลือดลมสมบุรณ์”

1.3) กลุ่มที่ตั้งชื่อจากส่วนผสมหลักของยาดองมีลักษณะการตั้งชื่อยาดองตามชื่อส่วนผสมใน ยาดองซึ่งเป็นสมุนไพรหลัก นอกจากนี้ชื่อยาดองบางชื่อยังบอกส่วนของสมุนไพรที่นำมาทำยาดองอีก ด้วย โดยพบจำนวน 12 ชนิด ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 14 กำแพงเจ็ดชั้น หมายความว่า ยาดองสำหรับบำรุงร่างกายโดยมีส่วนผสมหลักคือ กำแพงเจ็ดชั้น หรือ *Salacia chinensis* L. สมุนไพรชนิดนี้เมื่อนำมาปรุงเป็นยาดองจะมีสรรพคุณในการ บำรุงกำลัง และช่วยบรรเทาอาการแก้ปวดเมื่อยได้ ในการตั้งชื่อใช้คำว่า “กำแพง” เปรียบกับสิ่งที่มี ขนาดใหญ่ “เจ็ดชั้น” เปรียบกับสิ่งที่มีขนาดหนา เหมือนกับคนที่ม่กำลังสามารถพังกำแพงได้

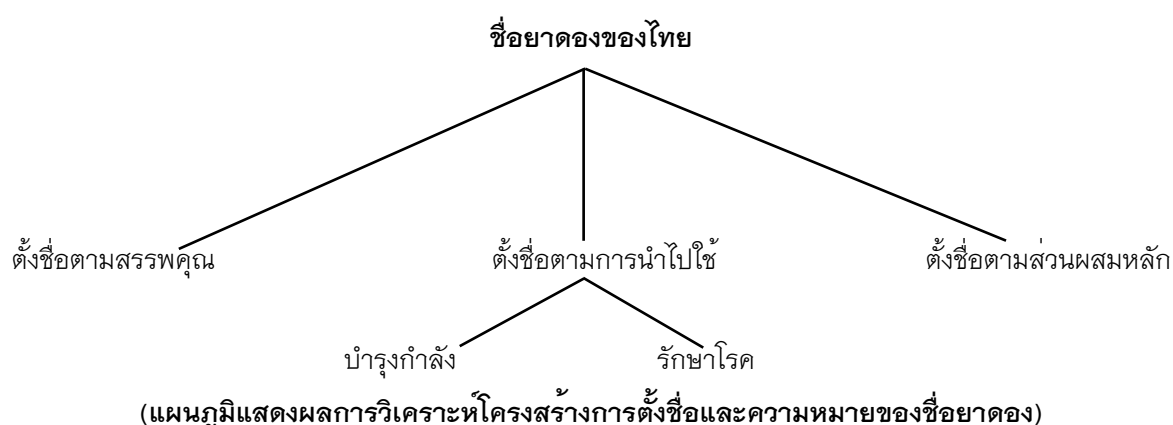
ตัวอย่างที่ 15 โดไม่รู้ล้ม หมายความว่า ยาดองสำหรับบำรุงสมรรถภาพทางเพศของเพศชาย มี สมุนไพรหลักคือโดไม่รู้ล้ม หรือ *Elephantopus scaber* Linn. การตั้งชื่อใช้คำว่า “โด” เป็นการ เปรียบเทียบลักษณะของอวัยวะเพศชายที่ตั้งขึ้น และใช้คำว่า “ไม่รู้ล้ม” หมายถึงทนทานหรือคงสภาพ เช่นนั้นเป็นระยะเวลานาน สอดคล้องกับสรรพคุณของยาดองชนิดนี้ที่เน้นบำรุงสมรรถภาพทางเพศชาย

ตัวอย่างที่ 16 ม้ากระต๊อบโรง หมายความว่า ยาดองสำหรับบำรุงร่างกายจากการ มีสมุนไพร หลักคือม้ากระต๊อบโรง หรือ *Ficus foveolata* Wall. สรรพคุณของยาดองชนิดนี้คือใช้เพื่อบำรุงเลือด แก่ ร่างกายชืดขาวเนื่องจากขาดเลือด บำรุงโลหิตและแก้ปวดเมื่อยตามร่างกาย ในอีกนัยหนึ่งยังมี สรรพคุณช่วยเพิ่มกำลังทางเพศ การตั้งชื่อ ใช้คำว่า “ม้า” ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีกำลังมากจะสามารถ “กระต๊อบ โรง” หมายถึงการมีกำลังมากกว่าปกติ

ตัวอย่างที่ 17 สาวร้อยฝั้ว หมายความว่า ยาดองสำหรับเพื่อใช้บำรุงร่างกายสำหรับเพศหญิง สาวร้อยฝั้ว หรือ *Asparagus racemosus* Willd. มีสรรพคุณทางยาต่อเพศหญิงหลากหลาย เมื่อนำมาทำ เป็นยาดองมีสรรพคุณช่วยแก้กษัยเส้น บำรุงร่างกาย และเพิ่มการหลั่งฮอร์โมนในเพศหญิง การตั้งชื่อ ยาดองชนิดนี้ใช้คำว่า “สาว” แทนเพศหญิง และใช้คำว่า “ร้อยฝั้ว” หมายถึงสรรพคุณของสมุนไพรชนิด นี้ช่วยในเรื่องการเพิ่มสมรรถภาพทางเพศในเพศหญิง

ตัวอย่างที่ 18 เถาเอ็นอ่อน หมายความว่า ยาดองที่มีส่วนผสมของเถาเอ็นอ่อน หรือ *Cryptolepis buchanani* Roem. & Schult. ยาดองชนิดนี้มีการตั้งชื่อ “เถา” ซึ่งมาจากการที่ใช้เถาของ สมุนไพรชนิดนี้มาปรุงเป็นยาดอง และ “เอ็นอ่อน” มาจากสรรพคุณของสมุนไพรและยาดองชนิดนี้คือ แก้ปวดเมื่อยเส้นเอ็นในร่างกาย แก้เส้นแข็งและแก้ขัดขัดยอกเปรียบเทียบให้เห็นว่าทำให้เส้นเอ็นอ่อน ลง เป็นที่น่าสังเกตสำหรับยาดองชนิดนี้ไม่มีการเชื่อมโยงไปถึงเรื้อยเพศ แต่ตั้งชื่อโดยเริ่มจากส่วนของ พืชที่นำมาใช้ทำยาดอง

ผลการวิเคราะห์โครงสร้างการตั้งชื่อและความหมายของชื่อยาดองไทยสามารถแสดงให้เห็นได้ ในรูปของแผนภูมิต้นไม้ และรูปแบบของตารางดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์โครงสร้างการตั้งชื่อและความหมายของชื่อยาแดง

ชื่อและความหมาย	จำนวน	ร้อยละ
1.กลุ่มที่ตั้งชื่อตามสรรพคุณของยาตอง	44	45.83
2.กลุ่มที่ตั้งชื่อตามการนำยาตองไปใช้		
2.1 เพื่อบำรุงร่างกาย	21	21.87
2.2 เพื่อใช้รักษาโรค	19	19.79
3.กลุ่มที่ตั้งชื่อจากส่วนผสมหลักในยาตอง	12	12.50
รวม	96	100

2. มโนทัศน์ของคนไทยที่สะท้อนผ่านการตั้งชื่อยาตอง

2.1) การตั้งชื่อยาต้องสะท้อนเห็นทัศนคติด้านลบของคนไทยที่มีต่อเรื่องเพศ ชลิตาภรณ์ ส่องสัมพันธ์ (2551) กล่าวว่า ในสังคมไทยมีความเชื่อว่าผู้ชายต้องการการระบายออกซึ่งความต้องการทางเพศมากกว่าเพศหญิง ดังนั้นเมื่อพิจารณาการตั้งชื่อยาต้องของไทยพบว่ามีความสอดคล้องกันกับแนวคิดของคนในสังคมไทย ผลการวิเคราะห์ชื่อยาต้องสะท้อนให้เห็นว่าเป็นการตั้งชื่อยาต้องในกลุ่มยาบำรุงกำลังที่ใช้สำหรับเพศชาย จะตั้งชื่อโดยใช้วิธีการเปรียบเทียบกับพฤติกรรมกระทำทางเพศของเพศชาย หรือใช้คำศัพท์เปรียบเทียบเพศชายมีเพศสัมพันธ์กับเพศหญิง ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 19 เต๋ยงฟ้ง

ตัวอย่างที่ 20 นารีรำพึง

ตัวอย่างที่ 21 ผู้ต่อมาเตี๋ยงหัก

จากตัวอย่างข้างต้นประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้ผลิตและจัดจำหน่ายยาตองในคำถามที่ว่า “ยาตองสำหรับเพศชายมีอะไรบ้าง” และคำถาม “ยาตองสำหรับเพศชายใช้สำหรับบำรุงอะไร” คำตอบส่วนใหญ่ที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่า ยาตองที่ใช้ส่วนใหญ่ในเพศชายจะเป็นยาตองที่มีสรรพคุณบำรุง ช่วยกระตุ้น หรือเพิ่มสมรรถภาพทางเพศเป็นส่วนใหญ่ สะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อ และความเข้าใจที่ว่าด้วย

เพศชายเป็นเพศที่ระบายออกซึ่งความต้องการทางเพศได้มากกว่าเพศหญิง เป็นสิ่งที่คนในสังคมไทยเข้าใจเช่นนั้นจริงจนสะท้อนออกมาเป็นการตั้งชื่อยาของของไทย

2.2) การตั้งชื่อยาของสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของคนไทยในการใช้คำรึ้นหูลมาตั้งชื่อยาของ เพราะเป็นที่ทราบดีว่าในสังคมไทยสังคมไทยไม่ได้เปิดกว้างเรื่องเพศ เหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะคนในสังคมมองว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องที่น่ารังเกียจ เป็นของต้องห้าม และผิดบาป ค่านิยมเหล่านี้ปรากฏในวัฒนธรรมไทยมาอย่างช้านาน

ดังนั้น หากจะกล่าวถึงเรื่องเพศในสังคมมักจะเลี่ยงไปใช้คำอื่นแทน หรือที่เรียกว่า คำรึ้นหู พระยาอุปทิศศิลปสาร (2499) กล่าวว่า คำไม่สุภาพต้องเปลี่ยนให้เป็นคำสุภาพ โดยได้จำแนกไว้ 4 ประเภท ประเภทที่สอดคล้องกับการตั้งชื่อยาของของไทย คือ คำที่ใช้เปรียบเทียบกับของหยาบคำเหล่านี้จะต้องเปลี่ยนแปลงเป็นคำอื่น เพื่อให้เป็นไปตามความสุภาพของสังคม ผู้พูดจำเป็นต้องหาคำอื่นมาทดแทนคำต้องห้าม เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นการแสดงฐานะ หรือระดับการศึกษาของผู้พูด ดังนั้นการตั้งชื่อยาของของไทยจึงมีลักษณะเป็นคำรึ้นหู ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 22 กำลังข้างสาร

ตัวอย่างที่ 23 ม้าทะลายโรง

ตัวอย่างที่ 24 น้องเมียสะอื้น

ตัวอย่างที่ 25 มังกรคะนอง

จากในตัวอย่างมีการใช้คำรึ้นหูแทนคำต้องห้ามเรียกอวัยวะเพศชาย แก้วใจ จันทรเจริญ (2533) ได้ศึกษาถึงค่านิยมและโลกทัศน์ที่สะท้อน ซึ่งเกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรมไทย แยกเป็น 2 หัวข้อ คือ ค่านิยมที่สะท้อนจาก คำรึ้นหู และโลกทัศน์ที่สะท้อนจากคำรึ้นหู ค่านิยมที่สะท้อนจากคำรึ้นหู ประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับการตั้งชื่อยาของของไทยคือ การให้ความสำคัญแก่เพศชาย เห็นได้จากการใช้คำว่า มังกร ในตัวอย่างที่ 25 หรือมีการหลีกเลี่ยงคำศัพท์ที่เกี่ยวกับเพศหญิง เช่น ใช้คำว่า น้องเมีย ในตัวอย่างที่ 24 และนอกจากนั้นยังมีการใช้คำศัพท์ที่เลี่ยงการกล่าวถึงพฤติกรรมทางเพศอย่างเปิดเผย เป็นการใช้คำรึ้นหูประเภทอุปลักษณ์ แก้วใจ จันทรเจริญ (2532) กล่าวถึง คำรึ้นหูประเภทอุปลักษณ์ คือ คำที่มีความหมายอย่างหนึ่งแต่นำไปใช้เพื่อสื่อความหมายอีกอย่างหนึ่งโดยผ่านกระบวนการ และวิธีเปรียบ ตัวอย่างการตั้งชื่อยาของของไทยที่ตั้งขึ้นในลักษณะนี้มีจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น

นอกจากนั้นแล้วโลกทัศน์ที่สะท้อนจากคำรึ้นหู ยังสะท้อนให้เห็นโลกแห่งความแตกต่างระหว่างชายกับหญิง การใช้คำรึ้นหูแทนคำต้องห้ามเรียกอวัยวะเพศชายว่า แสดงให้เห็นว่าเพศชายเป็นเพศที่มีอำนาจและมีความสำคัญเหนือกว่าเพศหญิงเห็นได้จากการตั้งชื่อยาของของไทยมีการใช้คำรึ้นหูแทนคำต้องห้ามเรียกอวัยวะเพศชาย เช่น ใช้คำว่า มังกร ในตัวอย่างที่ 24 หรือมีการหลีกเลี่ยงคำศัพท์ที่เกี่ยวกับเพศหญิง เช่น ใช้คำว่า “น้องเมีย” ในตัวอย่างที่ 23

ในตัวอย่างที่ 23 น้องเมียสะอื้น จากคำสัมภาษณ์ของผู้จัดจำหน่ายยาตองที่มียาตองสูตรน้องเมียสะอื้นจำหน่าย พบว่ายาตองชนิดนี้ก็มีสรรพคุณในเรื่องการบำรุงกำลัง และเพิ่มสมรรถภาพทางเพศเช่นกัน การตั้งชื่อยาตองชนิดนี้มีการใช้คำว่า “น้องเมีย” ที่ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นคำระบุเพศ แต่จากสรรพคุณก็ทำให้ทราบว่า น้องเมียเป็นเพศหญิง

และในตัวอย่างที่ 24 มังกรคนอง จากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตและจำหน่ายยาตองพบว่า การตั้งชื่อยาตองชนิดนี้ใช้คำว่า “มังกร” แทนอวัยวะเพศของเพศชาย และใช้คำว่า “ผงาด” แทนด้วยสรรพคุณของยาตองคือเพื่อบำรุงสมรรถภาพทางเพศในเพศชาย

หากใช้การพิจารณาคำร่ำหูตามเกณฑ์ของสเปียร์ส (Spears, 1982 อ้างใน แก้วใจ จันทร์เจริญ, 2532) การตั้งชื่อยาตองของไทยจะถูกจัดอยู่ในเกณฑ์ การเป็นคำที่ใช้แทนคำที่มีความหมายโดยนัยไม่ดี (negative connotation) โดยมีลักษณะการใช้คำร่ำหูเพื่อความรู้สึกตามเงื่อนไขของสังคม ผู้พูดจำเป็นต้องหาคำศัพท์อื่นมาทดแทนคำต้องห้าม เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคมเป็นการแสดงฐานะทางสังคมของผู้พูด หรือแสดงระดับการศึกษาของผู้พูด ตามเกณฑ์ของ สเตอร์น (Stern, 1968) สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของสังคมไทยเรื่องการเลือกใช้คำได้เป็นอย่างดี

2.3) การตั้งชื่อยาตองสะท้อนให้เห็นค่านิยมการบริโภคยาตองในเพศชายและเพศหญิงมีความแตกต่างกัน

ในประเด็นนี้สามารถกล่าวได้ว่า การบริโภคยาตองในกลุ่มเพศชายจะใช้เพื่อบำรุงกำลังร่างกายให้มีความแข็งแรง สมบูรณ์มากขึ้น ตลอดจนบริโภคยาตองเพื่อเพิ่มสมรรถภาพทางเพศ การเพิ่มสมรรถนะทางเพศของชายนั้น อาจมาจากค่านิยมทางเพศที่ยกย่องความสามารถทางเพศของชายว่าเป็นการแสดงถึงความเป็นชายชาติรืามากกว่าเช่น ชายที่มีภรรยาหลายคนจะได้รับการยกย่องชายที่มีสมรรถนะทางเพศดีจะได้รับการยกย่องและอวดกันในกลุ่มชายด้วยกัน เป็นต้น ทั้งนี้สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยในด้านการที่เพศชายมักจะประกอบอาชีพ เช่น อาชีพเกษตรกร อาชีพชาวนา หรืออาชีพก่อสร้าง ซึ่งอาชีพเหล่านี้ล้วนต้องอาศัยการใช้แรงงานด้วยกันทั้งสิ้น เมื่อการใช้ยาตองในเพศชายเป็นไปเพื่อการบำรุงกำลังแล้ว สิ่งที่ยังผลให้เกิดตามมาคือการใช้ยาตองในเพศชายเพื่อการสนทนากการ เพื่อการคลายเครียดหรือเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างกลุ่มผู้บริโภคยาตองเหมือนกัน ดังจะเห็นได้จากร้านจำหน่ายยาตอง หรือที่รู้จักกันในชื่อซุ้มยาตองก็มีให้เห็นได้ทั่วไปในประเทศไทย

ส่วนการใช้ยาตองในเพศหญิงพบว่ายาตองในกลุ่มเพศหญิงนำใช้เพื่อรักษาโรคหรือแก้อาการเป็นส่วนใหญ่ โดยยาตองในสำหรับเพศหญิงก็มีทั้งยาตองที่ใช้สำหรับเพศหญิงทั่วไปเพื่อบำรุงเลือด บำรุงร่างกาย ช่วยให้เจริญอาหาร หรืออาจเป็นยาตองสำหรับสตรีหลังคลอดบุตร ที่มีสรรพคุณช่วยปรับสมดุลในร่างกาย บำรุงเลือด บำรุงสุขภาพ สอดคล้องกับ อมรา บาลยอ (2548) ศึกษาเรื่องยาตองเหล่านี้ในมิติการแพทย์ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งกล่าวว่า ในปัจจุบันหมอมักใช้ยาตองเหล่านี้ในการรักษาโรคมีน้อยลง แต่ยังมีใช้อยู่บ้างในโรคที่เกี่ยวกับโลหิตสตรี โรคที่เกี่ยวกับมดลูก และหลังคลอดบุตร ส่วนมากไม่ค่อยได้ใช้กัน ไม่น่าจะถึงครึ่งหนึ่ง เพราะเพศหญิงจะไม่ดื่มสุรา จะเน้นไปที่การใช้เพื่อรักษา

เลือดลมมากกว่า หรือพวกริดสีดวงทวารที่ห้วมันโผล่ พวกมดลูกหย่อน ไส้เลื่อน ถ้าต้องเหล้ามันจะเร็วกว่ายาต้มหรือผงและใช้ได้ผลดี ก็มีบางคนไข้เขามาปรึกษาาก็จัดยาให้ไป และปรากฏให้เห็นชัดเจนในการตั้งชื่อยาของของไทย ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 2 แสดงตัวอย่างยาของสำหรับเพศชาย และเพศหญิง

ตัวอย่างยาของ	
เพศชาย	เพศหญิง
(28) พลังขางสาร	(31) ยาแก้หญิงผู้ไฟไม่โต
(29) พลังเสือโคร่ง	(32) ยาขับฟัวแก้เลือด
(30) พิชิตเอา	(33) ยำบำรุงเลือดงาม

การจัดจำแนกประเภทของยาของยังสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของคนไทยในการนำสมุนไพรชนิดต่าง ๆ มาปรุงเป็นยาของ หากพิจารณาการใช้ยาของในเพศชายและเพศหญิงก็จะสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่รักษาสุขภาพแบบพหุลักษณะกล่าวคือ นอกจากจะรักษาโรคโดยใช้วิธีการรักษาทางการแพทย์แผนปัจจุบัน แต่คนในสังคมไทยก็ไม่ละเลยที่จะรักษาโดยใช้แพทย์แผนไทยควบคู่กันไปด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

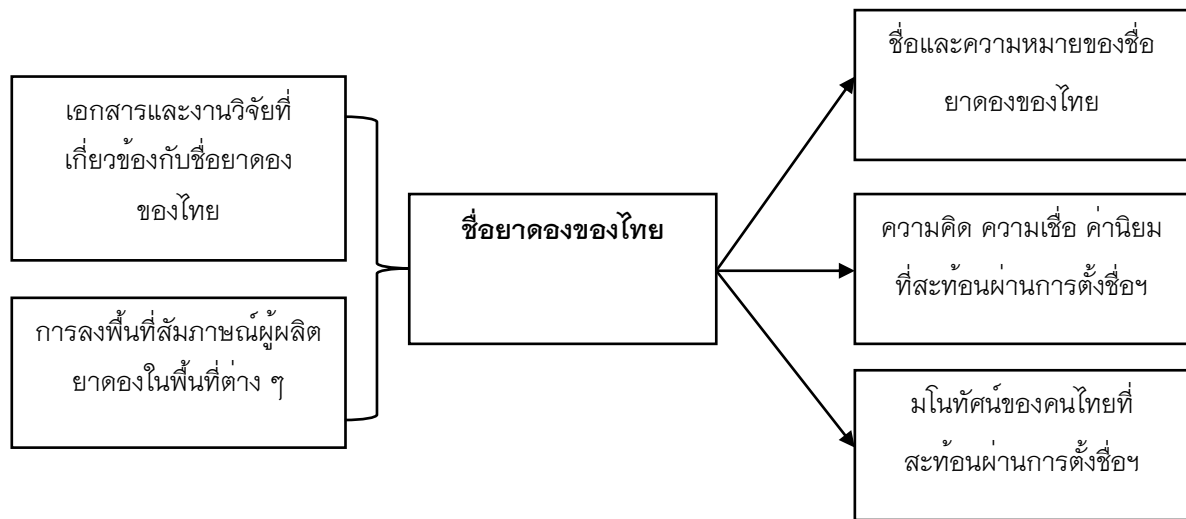
จากงานวิจัยเรื่องชื่อยาของของไทยตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์ เพื่อศึกษาความหมายของชื่อยาของไทย ผลจากการพบว่า วิธีการตั้งชื่อยาของของไทยสามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มที่ตั้งชื่อตามสรรพคุณของยาของ กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่พบมากที่สุด เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะว่ายาของของไทยส่วนใหญ่เป็นยาของใช้เพื่อบำรุงร่างกาย ทำให้มีพลังกำลังมาก และเพิ่มสมรรถภาพทางเพศ ชื่อและความหมายที่ปรากฏส่วนใหญ่จึงเป็นการตั้งชื่อตามสรรพคุณของยาของ ถึงแม้ผู้วิจัยยังจะพบว่ายาของในกลุ่มความหมายนี้มีทั้งยาของที่ใช้สำหรับเพศชาย และเพศหญิง แต่จะเน้นไปที่เพศชายเป็นส่วนใหญ่เหตุที่เป็นเช่นนั้น เพราะในสังคมไทยมีเพศชายจำนวนมากที่ประกอบอาชีพผู้ใช้แรงงาน หรือประกอบอาชีพเกษตรกรรม ยาของส่วนใหญ่จึงมีสรรพคุณเพื่อบำรุงร่างกายเพศชายเป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งเรื่องเพศในเพศชายก็เปิดกว้างกว่าในเพศหญิง ดังนั้นการตั้งชื่อยาของตามสรรพคุณจึงพบมากที่สุดสำหรับกลุ่มที่ตั้งชื่อตามการนำยาของไปใช้ ในกลุ่มนี้ผู้วิจัยจำแนกออกเป็น 2 ประเภทย่อย ได้แก่ การนำยาของไปใช้เพื่อบำรุงร่างกาย โดยชื่อยาของในกลุ่มนี้ชื่อจะมีลักษณะการนำไปใช้เพื่อทำให้ง่ายให้อยู่ในสภาพที่ดี สมบูรณ์ แข็งแรง หรือทำให้มีกำลังมากขึ้น และการนำยาของไปใช้เพื่อรักษาโรคเป็นยาของที่ตั้งชื่อตามการนำไปใช้รักษาโรคภัย หรือความผิดปกติที่เกิดขึ้นกับร่างกาย โดยผู้วิจัยพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นยาของสำหรับเพศหญิง ซึ่งทั้ง 2 ประเภทถูกจัดให้อยู่ในคนละประเภทกัน

เนื่องจากการบำรุงร่างกาย หมายถึงร่างกายอาจจะสมบูรณ์ปกติดี การบริโภคยาตองเพื่อให้ร่างกายแข็งแรงมากขึ้น หรือซ่อมแซมส่วนที่ร่างกายสูญเสีย แตกต่างกับการนำไปรักษาโรคซึ่งหมายถึงยาตองชนิดนี้ที่จะนำไปใช้รักษาอาการป่วย และทำให้อาการดีขึ้น และกลุ่มที่ตั้งชื่อจากส่วนผสมหลักของยาตอง ในกลุ่มนี้พบว่าจะตั้งตามชื่อสมุนไพรหลักที่ทำมาปรุงเป็นยาตอง อีกทั้งยังบอกส่วนของพืชสมุนไพรที่นำมาทำยาตอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ยาตองมีลักษณะการปรุงยาโดยนำสมุนไพรต่าง ๆ มาตองด้วยสารละลายก็จะออกฤทธิ์ตามสรรพคุณของสมุนไพร ผลของการศึกษาตามวัตถุประสงค์สะท้อนให้เห็นว่าคนไทยในสังคมไทยมีหลักเกณฑ์ในการตั้งชื่อ และให้ความสำคัญกับชื่อเรียกของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา

ประการต่อมามีวัตถุประสงค์เพื่อสรุปมโนทัศน์ของคนไทยที่สะท้อนผ่านการตั้งชื่อยาตอง ผลจากการวิจัยประการแรกพบว่าการตั้งชื่อยาตองสะท้อนเห็นทัศนคติของคนไทยที่มีต่อเรื่องเพศในเรื่องของชายเป็นใหญ่ นั่นก็เพราะว่ายาตองส่วนใหญ่เป็นยาตองที่ใช้สำหรับเพศชายเป็นส่วนใหญ่ และยาตองที่ใช้สำหรับบำรุงกำลัง และเพิ่มสมรรถภาพทางเพศ ต่อมาการตั้งชื่อยาตองเป็นการตั้งชื่อในลักษณะคำรีนหู พระยาอุปทิศศิลปสาร (2499) กล่าวว่า คำไม่สุภาพต้องเปลี่ยนให้เป็นคำสุภาพ โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบกับของหยาบคำเหล่านี้จะต้องเปลี่ยนแปลงเป็นคำอื่น หากพิจารณาชื่อยาตองของไทยตามเกณฑ์คำรีนหูของ แก้วใจ จันทร์เจริญ (2532) ชื่อยาตองส่วนใหญ่จัดเป็นคำรีนหูประเภทอุปลักษณ์ คือ คำที่มีความหมายอย่างหนึ่งแต่นำไปใช้เพื่อสื่อความหมายอีกอย่างหนึ่งโดยผ่านกระบวนการ และวิธีเปรียบและพบว่าการตั้งชื่อยาตองของไทยสะท้อนให้เห็นค่านิยมการบริโภคของเพศชาย และเพศหญิง ที่แตกต่างกันโดยในกลุ่มของเพศชายจะใช้เพื่อบำรุงกำลังร่างกายให้มีความแข็งแรง สมบูรณ์ หรือเพิ่มสมรรถภาพทางเพศทั้งนี้สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยที่เพศชายจะทำงานที่ต้องอาศัยการใช้แรงงานด้วยกันทั้งสิ้น ส่วนเพศหญิงนำใช้เพื่อรักษาโรคหรือแก้อาการเป็นส่วนใหญ่ มีทั้งยาตองที่ใช้สำหรับบำรุงเลือด บำรุงร่างกาย ช่วยให้เจริญอาหาร หรืออาจเป็นยาตองสำหรับใช้หลังคลอดบุตร มีสรรพคุณช่วยปรับสมดุลในร่างกาย บำรุงเลือด บำรุงสุขภาพ

การศึกษาเรื่องชื่อยาตองของไทยตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์ มีความแตกต่างจากการศึกษาที่ผ่านมา เนื่องจากการศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาด้านยาสมุนไพร ด้านพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ด้านการแพทย์ และด้านสังคมและวัฒนธรรม แต่การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาด้านภาษาศาสตร์ ภาษาไทย ซึ่งนอกจากจะทำให้ทราบโครงสร้างและกฎเกณฑ์ในการตั้งชื่อยาตองของไทยแล้ว ยังนำไปสู่ความเข้าใจวิธีคิด และโลกทัศน์ของคนในสังคมไทยที่ได้อีกด้วย เพราะวิธีการทางวรรณศาสตร์ชาติพันธุ์ เป็นวิธีที่จะเปิดเผยถึงระบบความรู้ ความคิด ค่านิยม และทัศนคติของคนในวัฒนธรรม

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการวิจัยครั้งนี้ เริ่มต้นจากข้อมูลทางภาษาที่เป็นชื่อยาของ ไทยได้ผนวกรวมกับแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ ผลการวิจัยจึงทำให้เห็นถึงชื่อและความหมายของชื่อยาของ ไทยว่ามีลักษณะและความหมายอย่างไร นอกจากนั้นยังแสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์ของคนไทยที่สะท้อนผ่านการตั้งชื่อยาของ ไทยอีกด้วย ด้วยเหตุที่ว่าคำเป็นตัวแทนมโนทัศน์ของคนในสังคม หากศึกษาคำก็จะทำให้เข้าใจถึงมโนทัศน์ของมนุษย์ได้อย่างชัดเจน การศึกษาชื่อยาของ ไทยตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์จึงได้สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของคนไทยได้อย่างชัดเจนเนื่องจากชื่อยาของ ไทยล้วนแล้วแต่เป็นชื่อที่คนในสังคมไทยได้ร่วมกันตั้งขึ้นมา

สรุป

งานวิจัยชื่อยาของ ไทยตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ พบผลการวิจัย 2 ประการ ประการแรกคือชื่อและความหมายของชื่อยาของ ไทย โดยผลการวิจัยพบว่าชื่อและความจะปรากฏตามสรรพคุณ การนำไปใช้ และสมุนไพร ตามลำดับประการต่อมาคือมโนทัศน์ของคนไทยที่สะท้อนผ่านการตั้งชื่อยาของ ไทยพบว่า สะท้อนให้เห็นเรื่องเพศในสังคมไทย สะท้อนให้เห็นวาทศิลป์และการเลือกใช้คำเพื่อตั้งชื่อของคนไทย และสะท้อนให้เห็นเรื่องความนิยมบริโภคยาของ คนแต่ละเพศในสังคมไทย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

สามารถนำงานวิจัยนี้เป็นตัวอย่างในการนำแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ไปใช้วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นคำหรือชื่อเรียกต่าง ๆ ที่ปรากฏในภาษาโดยอาจเป็นข้อมูลทางภาษาที่ปรากฏในสังคมทั่วไป หรือชื่อที่เป็นลักษณะเด่นหรือมีเฉพาะในแต่ละท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการศึกษาชื่อยาของชาวไทยในแต่ละภูมิภาคเพื่อให้จะชี้ให้เห็นข้อแตกต่างของชื่อยาของในแต่ละภูมิภาคได้ หรืออาจประยุกต์ใช้แนวคิดทางภาษาศาสตร์ภาษาไทยอื่น ๆ เพื่อทำให้เห็นชื่อยาของในมุมมองและมิติใหม่ ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กฤติกา ชูผล. (2554). *ชื่อเรือประมงในจังหวัดสมุทรสงคราม : การศึกษาตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์*(วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- แก้วใจ จันทร์เจริญ. (2532). *คำร่ำในภาษาไทย*(วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โกสินทร์ ปัญญาธิสิน. (2552). *คำเรียกการทำอาหารในภาษาไทยถิ่นเหนือตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์*(วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ. (2542). *แพทยศาสตร์สงเคราะห์*.
- ชลิตาภรณ์ สงสัมพันธ์. (2551). *ประวัติศาสตร์ของเพศวิถี : ประวัติศาสตร์เรื่องเพศ/เรื่องเพศในประวัติศาสตร์ไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสร้างสุขเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปานทิพย์ มหาไตรภพ. (2545). *นามสกุลพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์*(วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยลักษณ์ อุปนิสาการ. (2549). *การศึกษาชื่อท่ามวยไทยตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์*(วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิจิตรา พาณิษฐ์กุล. (2547). *การศึกษาชื่อและระบบการทอขึ้นมัดหมี่ดั้งเดิมของคนไทพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์*(วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักภูมิปัญญาคุ้มครองการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
กระทรวงสาธารณสุข. (2555). *คัมภีร์ธาตุพระนารายณ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การ
สงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

อมรา บาลยอ. (2546). *ยาต้องเหล้าในมิติทางการแพทย์และสังคมวัฒนธรรม*(วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2549). *กว่าจะเป็นนักภาษาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัญชลี สิงห์น้อย. (2552). *รายงานวิจัยเรื่องคำเรียกรสของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในเขตภาคเหนือตอนล่าง :
กรณีศึกษาในแนววรรณคดีชาติพันธุ์*. พิษณุโลก: คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

อุปกิตศิลปสาร, พระยา. (2499). *หลักภาษาไทย อักษรวิธี วลีวิภาค วากยสัมพันธ์ ฉันทลักษณ์*.
(พิมพ์ครั้งที่ 6). พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช.

Frake, C. O. (1961). The Diagnosis of Disease Among the Subanam of Mindanao. *American
Anthropologist*. In Dell Hymes (ed.). *Language in Culture and Society*. (pp. 113–132).
Harper and Row.

Frake, C. O. (1980). *Language and Cultural Description: Essays*. Stanford: Stanford University.

Stren, G. (1968). *Meaning and Change of Meaning*. London: Indiana University.